

DANSK KØNSFORSK- NING: STATUS, STRATE- GI OG PERSPEKTIV¹

Af Bente Rosenbeck

Lige nu findes der i Danmark to tværrådslige programmer under forskningsråds-systemet: "Kvindeforskningskoordinator" og "Kønsbarrierer i uddannelse og forskning". Det første projekt fortsætter i Forskningsministeriets regi, mens kønsbarriereprojektet er afsluttet. Det kom i stand på initiativ fra Folketingets forskningsudvalg, der henvendte sig til Undervisningsministeriet, som anmodede Forskningspolitisk Råd om at interessere sig for sagen. Rådet bad forskningsrådene om at iværksætte en barriereundersøgelse. Resultatet blev et 5-årigt forskningsprogram. Der blev desuden nedsat en følgegruppe, som skulle medvirke til, at forskningsresultaterne skulle omsættes i politiske tiltag. Det var planen, at det skulle ske så hurtigt som muligt, og det kan vel ikke være senere end projektets afslutning, som nu er inden for rækkevidde.

Her var selvfølgelig først og fremmest tænkt på ligestilling, men som forskning er det også et interessant projekt, for forskning om forskning med udgangspunkt i kvinder og køn er noget relativt nyt. I de fleste andre lande i Europa findes programmer til fremme af ligestilling af kvinder i forskning, men de har ikke forskning om det. Der er derfor ingen tvivl om, at der er stor interesse for projektet i udlandet, både i Norden og i relation til

EU's 6. rammeprogram, hvor kvinder og forskning tænkes integreret.

Forskningsstrategi kan udligne skævhed

Ser vi på listen over tværrådslige programmer i Forskningsforums årsberetning 2000, har SSF haft en række ligestillingspost doc.'er, hvoraf nogle gik til kønsforskere. Når man gør noget for kvinderne, gør man ofte også noget for kønsforskningen. Det var tilfældet med Freja-programmet, hvor de tre humanistiske projekter havde et meget stærkt islæt af kvinde- og kønsforskning. Bortset fra dette ene program, har programforskningen i 1990'erne forøget uligheden, dvs. at kvindernes andel har været meget lav i de forskningsaktiviteter, som er vokset mest. Det fremgik af det materiale, som Forskningsstyrelsen i efteråret 1999 fremsendte til Danmarks Forskningsråd. Det blev dog ikke nævnt i deres årsrapport 1999.

Skævheden gælder især den tværrådslige programforskning, men den gælder også SHF's egen strategiplansuddeling 1998-2002. 4,95 mio. kr. gik til kvinder, 44,9 mio. kr. til mænd. Kvindeandelen udgjorde kun 11%, men kvinder fik faktisk, hvad der svarede til deres andel af ansøgningerne. Så skævheden skyldtes bl.a., at kvinderne søgte små bevilinger. Til sammenligning skal siges, at strategiplan 2 (1993-97) havde en kvindeandel på 27%, og i den første strategiplan (1988-92) var kvindeandelen 0.

Frie midler synes at være et

bedre virkemiddel til fremme af både ligestilling og kvinde- og kønsforskning, men svær at føre statistik over, bl.a. fordi der efterhånden sjældent står kvinde eller køn i overskriften. SHF modtager ansøgninger inden for kvinde- og kønsforskning, men overrendt er vi ikke. I SHF's status over novemberuddelingen konkluderes der inden for litteratur og teater, at kønsaspektet var forholdsvis svagt repræsenteret (se *Humaniora* nr. 1, 2001).

Under "frie midler" uddeles penge til konferencer, publikationer, netværk, ph.d'er, post doc.'er samt individuelle og lidt større projekter. Det er den ramme, kvinde- og kønsforskningen skal tænkes ind i i fremtiden, for programforskningens og cigarkassernes tid er nok passé. Det har både fordele og ulemper. Den førte forskningsstrategi i 1990'erne har som nævnt øget kønsforskellene, mens der på andre områder – med ordinære midler (frie midler) og høj konkurrence – er foregået en kønmæssig udligning. I enkelte programmer, f.eks. Freja-programmet, var konkurrencen skarp, og bevillingsprocenten blev på 3,5%. Et Freja II, som der på et tidspunkt var tale om, kunne være et ønskeligt spring fremad. Det er ikke programforskningen i sig selv, men de forskningsfelter, der bliver opdyrket, der medvirker til kønsskævheden. Nu er så spørgsmålet, om det nye virkemiddel, Store Tværgående Forskergrupper, kan medvirke til at øge kvindeandelen?

SHF's planer

I forbindelse med den nuværende strategiplanlægning arbejder SHF med et forslag om kønsforskning, der kunne tænkes som et tværrådsligt initiativ. Desuden har SHF og SSF haft møde med Ligestillingsafdelingen i By- og Boligministeriet og Videnscenteret for Ligestilling. Det er blevet til et forslag til finanslov 2002: Ligestilling og køn under forandring.² Men der burde udarbejdes en national strategi.

Hen over midten af 1990'erne tog Forskningsministeriet initiativ til "National strategi for forskningen". Efterfølgende er der blevet udgivet en række delstrategier, f.eks. "National delstrategi for dansk transportforskning", som Trafikministeren og Forskningsministeren udgav i fællesskab for et år siden. Her kunne man ønske sig en national delstrategi for dansk kønsforskning, udarbejdet af Ligestillingsministeren, Forskningsministeren og Undervisningsministeren.

Der kunne også være et perspektiv i mainstreaming, hvis det vel og mærke bliver effektueret. Mainstreaming betyder en systematisk integration af lige muligheder for kvinder og mænd i organisationen og dens kultur, i alle programmer, politikker og praktikker. Mainstreaming i højere uddannelse og forskning betyder, at køn og ligestilling må medtænkes i forskningsinitiativer, i videnskabelige prioriteringsområder og i forskningsprogrammer. Køns-

aspektet bør inddrages både i prioriteringen af forskningsfelter og i overvejelserne om, hvilke forskere der skal deltage.

Mainstreaming sker allerede i de nordiske forskningsprogrammer, som bl.a. Nordisk Ministerråd står for. Programmer som f.eks. "Norden og Europa" (1996-2001) havde tre tværgående perspektiver: ligestilling, folkeligt samarbejde og mangekulturelle forhold. Det nordiske velfærdsforskningsprogram, som er under opslag, har køn og ligestilling med som et af fem områder. Men hvad sker der i Danmark? I efteråret 2000 udgav Socialministeriet "Forslag til en national delstrategi for velfærdsforskning med fokus på det sociale område". Køn og velfærd nævnes et enkelt sted, men ikke under prioriteringer. Her nævnes børn, unge, etniske minoriteter og ældre arbejdstagere, men ikke et ord om kvinder og mænd og ligestilling. I Danmark vil man ikke engang gøre det, man selv er med til at mainstreame på nordisk plan.

Kvindeforskning har hele vejen igennem været en del af den nordiske handlingsplan for ligestilling ud fra den erkendelse, at arbejdet for ligestilling kræver en kundskabsmæssig basis. Den forskning, kvinde- og kønsforskningen frembringer, tillægges betydning for ligestillingsarbejdet, en idé, der er slået igennem i de andre nordiske lande, men ikke i Danmark.

I en svensk rapport om ge-

nusforskning og ligestilling kan man læse, at i Danmark er der støtte til spredning af kvindeforskning, men ingen støtte til kvindeforskning. KVINFO formidler information og dokumentation om kvinde- og kønsforskning, og det nye Videncenter for Ligestilling informerer om ligestilling. Men informationerne, hvor kommer de fra, når der ikke er en kønsforskning til at levere forskningsresultater? Der er behov for en institutionel forankring af kvinde- og kønsforskningen.

*Bente Rosenbeck, dr.phil., professor
Centrum för genusvetenskap,
Lunds Universitet*

NOTE

1. Tidligere bragt på SHF's hjemmeside:
<http://www.forsk.dk/shf/publ/tidsskr/shf-humaniora/hum0102/status.htm>
2. Nogle af de forskningstemaer der blev foreslået var:
 - ligestillingsbegreber, herunder betydninger af køn, klasse og etnicitet
 - mandlighed og maskulinitetens forandring
 - seksualisering af det offentlige rum
 - prostitution, vold mod og handel med kvinder
 - kvinders sundhed
 - piger i relation til teknik og naturvidenskab, drenge i relation til omsorg